

КЛЕВАНЩИНА АРХЕОЛОГІЧНА

Нещодавно наш тижневик писав про археологічні знахідки у с. Білів, зокрема про відоме на всій Україні давньоруське городище, що розташоване на території цього села. Деякі наші читачі запитують: «А як з іншими населеними пунктами Клеванщини з точки зору археологічних знахідок? Чи Білів тільки один може похвалитися таким історико-археологічним багатством?». Відповідаємо: «Ні, не один». І щоб переконати читачів у цьому, зробимо, так би мовити, короткий археологічний огляд по деяких місцях Клеванщини. Але при цьому оговоримося, що на земні споруди, на зразок Клеванського замку, у цей огляд включені не будуть. Справа в тому, що предметом археологічного дослідження на стоянках первісних людей, давньоруських поселеннях, давніх містах, городищах в першу чергу є залишки жител, господарських споруд, укріплень, а також культурний шар, тобто шар землі, насичений предметами, кинутими або загубленими в давнину навколо людських жител. Це можуть бути цілі або поламані знаряддя праці, посуд або його черепки, кістки тварин, прикраси тощо. Варто зауважити, що в особливо зручних для проживання місцях люди поселялися в різні періоди. Кожному етапові такого заселення відповідає окремий культурний шар. Спеціалісти добре вміють їх розрізняти. Що торкається глибокої давнини, або дописемного пері-

оду історії, то ще в першій половині XIX століття археологи виділили кам'яний, бронзовий та залізний віки. Як ви здогадуєтеся, в основу періодизації покладений матеріал, з якого людина виготовляла свої знаряддя. Згодом кам'яний вік вчені поділили на давню, середню і новокам'яну епохи – палеоліт, мезоліт та неоліт. Кінцевий етап неоліту названо міднокам'яним періодом або енеолітом.

Палеоліт – перший етап людської історії. Він тривав приблизно від кількох мільйонів до 10 тисяч років тому. Найдавніші сліди заселення території Рівненщини датуються приблизно 40-10 тисяч років тому. Пізньопалеолітична стоянка виявлена, наприклад, у Городку.

Мезоліт тривав від 10 до 8 тисяч років тому, а неоліт на території Східної Європи припадає приблизно на VI-IV тисячоліття до н.е.

На цьому варто закінчити цей невеликий «вступ» в археологію. Зроблений він тільки для того, щоб читачеві було простіше розбиратися у наведених нижче фактах. А тепер безпосередньо про те, що ми обіцяли на початку нашого матеріалу. Почнемо із села Бронники. Тут, у 1959 році, в урочищі Панський сад, що на лівому березі річки Устя, було виявлено і обстежено поселення городоцько-здовбицької та милоградської культур. На розкопки археологів наштотувало невелике, але нехарактерне для місцевості підвищення над заплавою річки. Кераміка і знаряддя праці, знайдені тут, вказують високий рівень

землеробської культури наших предків.

Поблизу Бронник зберігся ще один археологічний пам'ятник – давній курган ліворуч дороги Рівне-Луцьк. Цікавою археологічною знахідкою є крем'яне вістря для списа, яке відноситься до стижківської культури. Знайдено воно було на околиці села Голишів місцевим жителем і передане на зберігання в Рівненський краєзнавчий музей.

Дуже цікавим з точки зору археології є також село Грабів. На околиці села розташоване давньоруське городище XI-XIII століття. Воно складається з детинця, тобто внутрішнього укріплення, яке в середньовічних руських містах захищало князівство або боярську резиденцію чи двір цековного владика. Глибокий рів і вал відділяв детинець від посаду, тобто передмістя і торгово-ремісничу частину давніх міст. Детинець грабівського городища майже округлої форми, діаметром близько 150 метрів. Він, як вже говорилося, був оточений валом до 4 метрів заввишки, а з трьох боків захищався стрімкими схилами узбіччя. Слід підкреслити, що городище в с. Грабів одне із самих великих на Клеванщині і переважає своїми розмірами городище в с. Білів.

Посад був розташований з північного боку детинця. Він мав досить значні розміри. З південного боку посаду захищав подвійний вал і рів. До цього часу тут можна побачити залишки цих споруд. З західного і східного боків вал не зберігся. Із

зовнішнього боку всі вали городища мають дуже стрімкі схили, так що на випадок нападу ворогові зовсім не просто було увірватися в укріплення.

Треба сказати, що у вивчення городища у с. Грабів великий внесок зробив відомий, на жаль покійний, український археолог Ігор Кирилович Свешніков. Саме під його керівництвом у 1962 році тут проводилися археологічні дослідження.

Але с. Грабів відоме не тільки описаним городищем. Неподдалік північно-західної частини села, в урочищі Звіринець, у 1961 році розвідкою В.П.Савича та В.С.Терського виявлене давньоруське поселення. Ще наприкінці XIX століття у 1898 році на південь від села був досліджений давньоруський курганний могильник, що спочатку складався з шести насипів, розбитих на дві групи. Тут виявлено поховання трупопокладенням у дубових могилах.

Несподівана знахідка була зроблена у 1950 році при виконанні земляних робіт на тваринницькій фермі в с. Дерев'яне. Тут був відкритий могильник малоградської культури. Через одинадцять років під керівництвом Ю.В.Кухаренка відбулося повторне дослідження. Біля кількох пошкоджених раніше земляними роботами кістяків знайдено посуд і бронзові прикраси – нашійну гривню і шпильку.

Ще у 1935 році польськими дослідниками З.Леським та Т.Тейманом, на околиці Дерев'яного був виявлений могильник з рештками трупоспалення в урнах і

ямках. Досі у Волинському краєзнавчому музеї в Луцьку зберігається інвентар, знайдений у цьому могильнику. А одна бронзова миска з цього поховання входить до однієї із експозицій Варшавського археологічного музею.

У 1959 році Ю.М.Захаруком у східному напрямку від села Диків, на лівому березі річки Стубли, було відкрито поселення культури лійно-стрічкової кераміки. Неподдалік, в урочищі Глинище, у 1962 році виявлене поселення часів Київської Русі.

В с. Іскра (раніше Ново-сілка) ще у 30-х роках XX століття проводилися розкопки на могильнику стижківської культури. Були знайдені кістяні вироби: дві голки та уламок музичного інструменту на зразок сопілки.

На західній околиці села Старожуків розміщується великий давньоруський курганний могильник з кількох груп курганів. Спочатку їх було до 175. У 1897 році було розкопано 26 курганів. У 25 з них виявлено поховання з трупопокладенням, в одному – з рештками трупоспалення. Знайдені бронзові, срібні, та скляні жіночі прикраси, а також залізні знаряддя праці.

Немає сумніву, що Клеванська земля зберігає в собі ще чимало таємниць історії, чекає на своїх дослідників. Звичайно, на відкриття нової Трої надій мало, але суть не в Трої, а в самому факті людського пізнання.

С.СЕРГІЄВСЬКИЙ.

